

KULTURMILJÖ
HALLAND

Baronen 2, 3 & 4

Bebyggelseantikvarisk utredning

Malin Clarke & Björn Ahnlund

Rapport

Halmstad kommun

2019:18

Fastighet
Kommun
Beställare

Baronen 2, 3 & 4
Halmstads kommun
Halmstads kommun, Mark- och exploateringsavdelningen

Foto
Text
Diarienummer

Malin Clarke & Björn Ahnlund
Malin Clarke & Björn Ahnlund
2019-90

Den aktuella fastigheten markerad i rött. Karta: Halmstad kommun

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Uppdrag	4
1.2 Metod	4
1.3 Förutsättningar	4
2. Historik	5
3. Beskrivning	8
3.1 Området	8
3.2 Baronen 2	10
3.3 Baronen 4	12
3.4 Baronen 3	14
4. Sammanfattande värdeanalys	15
4.1 Området	15
4.2 Baronen 2	16
4.3 Baronen 4	17
4.4 Baronen 3	18
5. Kartsammanställning av kulturhistoriska värden inom planområdet	19
8. Källförteckning	20

1. Inledning

1.1 Uppdrag

Kulturmiljö Halland har fått i uppdrag av Halmstad kommun att genomföra en bebyggelseantikvarisk utredning på fastigheterna Baronen 2, 3 & 4. Utredningen syftar till att identifiera byggnadernas kulturhistoriska värden inför planläggning av fastigheterna. Utredningen har genomförts av bebyggelseantikvarier Björn Ahn-lund och Malin Clarke under april 2019.

1.2 Metod

Området och byggnaderna har undersökts på plats samt dokumenterats genom digital fotografering. En översiktlig historik har sammanställts för att belysa byggnadernas betydelse i ett historiskt sammanhang. En fördjupad kulturhistorisk värdering har genomförts med utgångspunkt i Unnerbäcks värderingsmetod samt Riksantikvarieämbetets plattform för kulturhistorisk värdering där värdebärande karaktärsdrag har pekats ut.

1.3 Förutsättningar

I den länstäckande bebyggelseinventeringen som genomfördes 2005-2009 bedömdes två av byggnaderna inom planområdet som kulturhistoriskt värdefulla, klass B, Baronen 2 och Baronen 4. (Klass B: Objektsvärde. Regionalt intresse. Omistlig.) Båda bygg-

naderna är hyreshus uppförda i jugendstil i början av 1900-talet. För Baronen 3 och 4 gäller detaljplan 1380K-P815 antagen 1989. Bostadshuset samt gårdsflygeln på Baronen 4 omfattas av skyddsbebestämmelse, q1:

q1 Byggnaden är värdefull enligt 3 kap 12§ PBL. Vid eventuell exteriör förändring skall ursprungligt utförande, material och färgsättning vara vägledande. Byggnaden får ej rivas.

För Baronen 2 gäller detaljplan 1380K-P381 antagen 1962; ”Förslag till ändring av stadsplanen för del av kvarteret Baronen i Halmstad”. För den berörda fastigheten anges S, sammanbyggda hus samt IV och V; dvs 4 och 5 våningar. (Befintlig byggnad har genomgående 5 våningsplan.)

Då byggnaderna har höga kulturhistoriska värden omfattas de av plan- och bygglagens generella krav på varsamhet samt förbud för förvanskning (kap 8 §§13, 17).

Planläggning ska ske med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan (PBL 2010:900, kap 2 § 6).

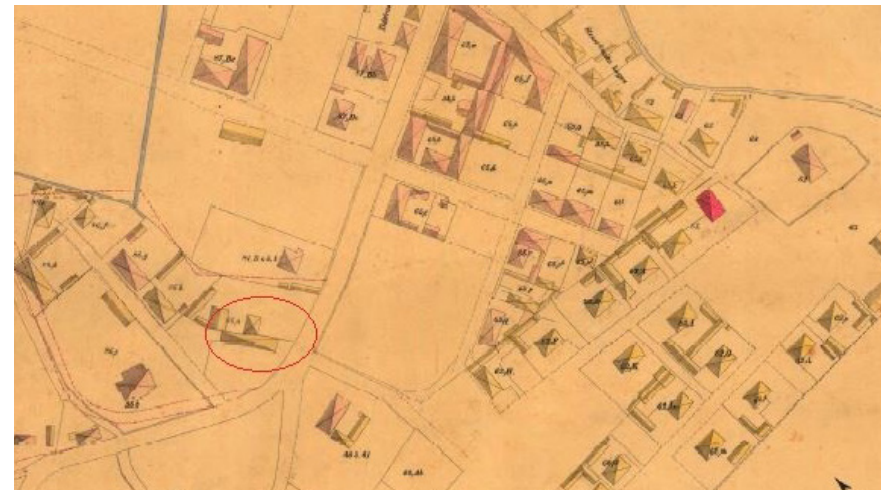
2. Historik

Västra förstaden växte upp i samband med att staden expanderade västerut i slutet av 1800-talet. En viss småskalig, friliggande bebyggelse av lantlig karaktär fanns sedan tidigare inom det s k Västra gårdet och utmed infartsvägen från väster in mot Västre port. Under slutet av 1800-talet uppstod en arbetarförstad med blandad bebyggelse i området och utmed järnvägen (nuvarande Järnvägsleden). Samtidigt började flera av tomterna i området bebyggas med hyreshus i två till fem våningar och ett embryo till en borgerlig stenstad började ta form.

Ett par äldre lantmäterikartor som visar Västra förstaden utveckling från landsbygd till stad. Överst en karta över jordlotter i "Halmstads stads westra gårde" 1878. Sköldska huset ses norr om vägkorsningen.

Nederst ett utsnitt av karta över "Vestra förstaden" upprättad för tomtreglering 1896-97. Under de knappa tjugo åren har en omfattande stadsbebyggelse vuxit fram och ett gatunät och kvartersmönster kan skönjas. Notera Sköldska huset vid vägkorsningen och det kvadratiske huset på nuvarande Baronen 3. Källa Lantmäteriet.

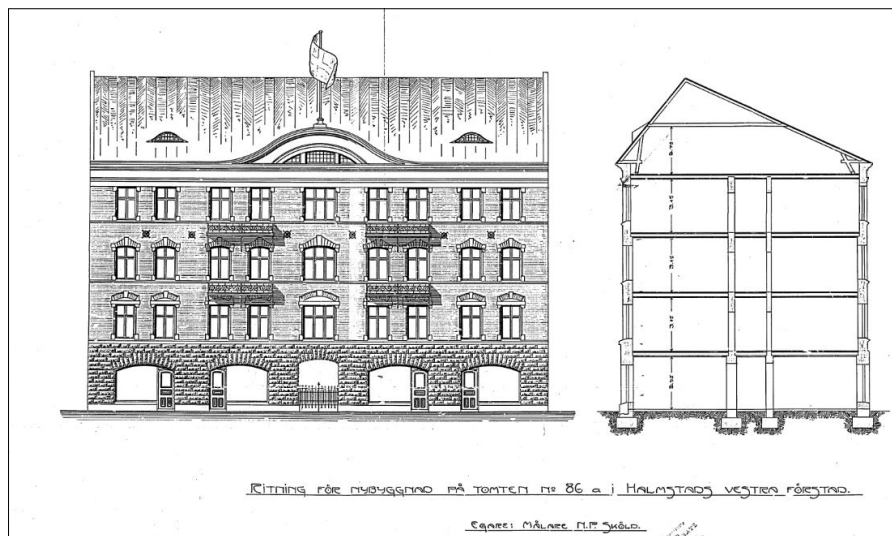
Nuvarande kv Baronen var vid sekelskiftet 1900 fortfarande obebyggt förutom Sköldska huset och ett stenhus med tillhörande uthus på Baronen 3. De smala vägarna från Söndrum, senare Brogatan, och Karlsro möttes här. Trottoarer och gatubeläggning fanns ännu ej men ett rudimentärt gatunät med kvarter hade utvecklats från vilket tomter börjat avstyckas och bebyggas.

Alldeles intill Sköldska huset lät målarmästare N P Sköld uppföra det jugendhus i fyra våningar, vilket fortfarande står på platsen. Byggnaden ritades av dåvarande stadarkitekt Sven Gratz och stod klar 1907. Något senare, 1908-09 uppfördes femvåningshuset på Baronen 2. Arkitekt var här Per Lennart Håkansson. Denne hade hämtat inspiration från studieresor i bl a USA och Europa, vilket framgår av den stilsäkra jugendarkitekturen och höjden på byggnaden, i fem hela våningar.

På tomten för nuvarande Baronen 3 fanns tidigare ett lågt friliggande tegelhus och en uthuslänga i trä. Husen var troligen uppförda på 1880-talet och fanns kvar till 1970-talet. Nuvarande byggnad i fyra våningar uppfördes 1980 i senmodernistisk stil. Arkitekt var Hans och Sven Nygren, Halmstad.

Baronen 4. Foto från 1910 eller 20-talet. På frisen under taket står den latinska texten SALVE (var hälsad).

Ovan: Bygglövsritning för Baronen 4 utförd av arkitekt Sven Gratz.

Ovan t.h: Vy över Brogatan. Källa: Hallands konstmuseum

Nedan t.h: Baronen 2, bild från 10- eller 20-talet. Källa: Hallands konstmuseum

3. Beskrivning

3.1 Området

Kvarteret Baronen ligger i den så kallade Västra förstaden och omringas i söder av Brogatan, i norr av Stenvinkelsgatan, i öster av Hvitfeldtsgatan samt i väster av Åkersgränd. Kvarteret ligger i ytterkanten av den mer stadsmässiga stenstadsbebyggelsen och ansluter till det område som tidigare var landsbygd med småskalig bebyggelse.

Längs Brogatan och Hvitfeldtsgatan är kvarteret bebyggt med högre affärs- och hyreshus i 4-6 våningar från olika tidsperioder. Bebyggelsen mot gatan ger höjdmässigt ett enhetligt och stadsmässigt uttryck. I kvarterets inre del ligger ett par lägre gårdsbyggnader.

Kvarterets norra del mot Stenvinkelsgatan är oexploaterat och består idag främst av parkeringsplatser. I väster möter stenstadsbebyggelsen den äldre, mer småskaliga bebyggelsen. Här ligger Gula villan, även kallad Sköldska huset, en 1700-talslänga i trä som flyttats ca 10 meter åt väster till sin nuvarande plats. I kvarteret Boktryckaren finns även Villa Åkerslund samt ett äldre envånings bostadshus, Lilla Fridhem.

Flygfoto över kvarteret. Källa: Halmstad kommun.

Ovan t.v: Sköldksa huset, även kallat "Gula villan".

Nedan t.v: Brogatan från väster

Ovan: Kvareterets norra del som idag är oexploaterad och utnyttjas som parkeringsplats.

3.2 Baronen 2

I kvarterets sydöstra del, i hörnet Brogatan/Hvitfeldtsgatan, ligger ett jugendhus i fem våningar, ritat av arkitekt P L Håkansson.

Sockelvåningen är uppförd i natursten med stora skyltfönster. Byggnaden har en stomme av tegel med slätputsade fasader mot gatan som avfärgats i en gul kulör. Andra våningen markeras genom en enkel rusticering och femte våningen avgränsas av ett horisontellt listverk. Längs fönsterna finns reliefdekor i vertikala band. Byggnaden har balkonger med fronter och konsoler utformade i svart smide. Hörnet markeras genom ett rundat burspråk som avslutas uppåt med en balkong i kopparplåt.

Taket är ett brant sadeltak som täcks av enkupigt rött lertegel. Takfoten är klädd i grön plåt och bärs upp av konsoler. Takfotslinjen bryts av symmetriskt placerade gavelspetsar med tak av falsad plåt.

Byggnaden har grönmalade träfönster med tvärpost och mötesbågar. På fjärde våningen har fönsterna mjukt avrundade hörn i ovankant, karaktäristiskt för jugendarkitekturen. Fönsteraxlarna längs balkongerna består av en gruppering av tre smala fönsterbågar.

Mot gårdssidan har byggnaden en betydligt enklare arkitektonisk utformning. Fasaden är oputsad i rött tegel och takfallen täcks av korrugerad plåt. Fönsterna är träfönster med mitt- och tvärpost i en brun kulör som kröns av flacka stickbågar. Här finns balkonger i svart smide med en enklare utformning än de mot gatan.

Baronen 2 ligger i kvarterets sydöstra del. Här syns gatufasaderna med dekor som inspirerats av wienerjugend.

Jugendtemat återkommer i form av mjukt avrundade hörn. Karaktäristiskt för gårdsfasaden är de många skorstenarna av olika storlek.

På innergården finns ett gårdshus i 2,5 våningar, uppfört i fastighetsgränsen mot Baronen 1. Gårdshuset är likt byggnadens gatufasad uppfört i rött tegel, med ett brant brutet takfall klätt i röd bandplåt. Mot grannfastigheten finns en stor väggmålning utförd på en slätputsad yta.

Ovan t.v: Det rundade burspråket i hörnet Brogatan/Hvitfeldtsgatan.

Ovan mitten: Gårdshuset som gränsar till Baronen 1.

Nedan t.v: Byggnadens gårdsfasader. Här syns väggmålningen på gårdshusets brandvägg.

T.h: Fasaden längs Brogatan. Notera de karaktärsskapande gavelspetsarna.

3.3 Baronen 4

Baronen 4 vilar på en sockelvåning av grovhuggen granit. Byggnaden är uppförd i fyra våningar med stomme av tegel. Gatufasaden drar stilmässigt mot det sena 1800-talets nystilar men med drag av jugend. De tre övre våningarnas fasad är i rött tegel och delas av med horisontella listverk i natursten. På denna fasad finns fyra symmetriskt placerade balkonger, med sirligt utformade räcken i smide. Längs fasadens tredje våning sitter originella ankarslut. Fönsterna är korspostfönster i trä med fyra lufter. Tredje våningens fönster avslutas uppåt i en mjuk segmentbåge medan övriga fönster har en rak avslutning. Valven över fönsterna markeras genom dekorativt putsade mönsterytor.

Takfoten markeras genom ett brett slätputsat band och bryts av genom en fasadförhöjning i mjuk bågformation, även denna putsad samt med småspröjsade fönster. Längs takfallet finns även sex stycken små rundade takkupor, inklädda i plåt.

Längs sockelvåningen finns fyra skyltfönster med butiksdörrar och centrerat finns en portgång som leder till innergården.

Likt Baronen 2 har även denna byggnad enklare utformning mot innergården. Byggnaden är uppförd i vinkel mot den östra fastighetsgränsen och i väster finns ett mindre vinkelbyggt parti med avrundat hörn.

Mot den östra vinkeldelen ansluter även en låg gårdslänga i tegel med flackt pulpettak.

Gatufasaden som stilmässigt är en blandning mellan 1800-talets nystilar samt jugend.

Ovan tv.: Den välbevarade portgången med ursprungliga träportar.

Nedan tv: Byggnaden har korspostfönster som omges av putsade dekorationer.

Ovan mitten: De detaljrikt utformade smidesbalkongerna.

Nedan mitten: Gårdsfasaden i rött tegel. Längst ned syns en bevarad ursprunglig dörr.

Ovan t.h: Fasadförhöjning/takkupa med putsad dekor och småspröjsat, bågformat fönster.

3.4 Baronen 3

Baronen 3 är ritad 1979 och uppförd i början på 80-talet som infillsbebyggelse mellan de två äldre hyreshusen. Byggnaden är i fem våningar med vindsvåning och är enkel i sin arkitektur.

Fasaden är i mörkbrunt tegel med indragna balkonger samt ett utskjutande burspråkparti i vit plåt. Fönsterna är kvadratiska enlufts-fönster som är indragna från fasadlivet. Taket består av ett brant sadeltak som täcks av brunt betongtegel och domineras mot gatan av tätt placerade takkupor i svart plåt.

4. Sammanfattande värdeanalys

4.1 Området

Kvarteret Baronen är ett tydligt exempel på Västra förstadens bebyggelseutveckling i ett och samma kvarter. I kvarterets västra hörn möter sekelkifteshusets brandgavel i fyra våningar den äldre lantliga bebyggelsen i form av Gula villan, ett bostadshus i korsvirke från början av 1800-talet. Till denna låga förindustriella karaktärsbebyggelse hör även den påkostade tegelvillan Åkerslund och Lilla Fridhem närmast Järnvägsleden. De båda jugendhusen i kvarteret Baronen och de äldre stenhusen i kvarteret Barometern visar härigenom stenstadens yttre gräns åt väster i början av 1900-talet. Visuellt är denna pedagogiskt viktiga gräns således fortfarande tydligt framträdande i stadsbilden.

Stenstaden i angränsande kvarter är av varierande ålder och karaktär. Utmed Brogatan är husen i 4-5 våningar med en indragen 6:e våning i de senast tillkomna byggnaderna. Fasaderna är i gult eller rött tegel. Vid Stenvinkelsgatans norra sida är byggnaderna i 2-4 våningar. Fasaderna är här i rött tegel.

Utdrag ur Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister med de kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna i området markerade.

Värdebärande karaktärsdrag

- *Det visuella mötet mellan stenstaden och det som tidigare var landsbygd.*
- *Bebyggelsens skala*

4.2 Baronen 2

Hörnhuset Brogatan/Hvitfeldtsgatan har ett mycket framträdande läge i gatubilden. Byggnaden representerar staden och explicit stenstadens expansion i början av 1900-talet och kan, åtminstone i efterhand, ses som dess medvetet pampiga avslutning västerut. Detta har utnyttjats arkitektoniskt genom att byggnaden fått en extra våning, frontespiser över takfoten, ett halvrunt burspråk med kopparklädd balkong som markerar hörnläget samt en i överlag påkostad exteriör. Till skillnad från övrig stenstadsbebyggelse mot Brogatan är fasaderna här därtill i puts över bottenvåningens granitsten.

Byggnadens arkitektur återspeglar den utvecklade jugendstilens intåg i stadsbilden. Ornamentiken är stram och närmast abstrakt, såsom Wienerjugendstilen, från vilken Håkansson troligen hämtat inspiration. Förutom ovan nämnda karaktärsdrag och den lätta putsdekoren är smidesbalkongerna, den utskjutande takfoten samt det valmade tegeltakets obrutna ytor, särpräglade arkitektoniska drag.

Byggnaden är mycket välbevarad sedan byggnadstiden. Fönster och dörrar är i trä, i original eller av äldre modell, vilka ansluter till arkitekturen. Här kan särskilt nämnas de bevarade butiksfönsterna och butiksentréerna. Bland butikerna utgör Rings blommor ett fint och traditionsrikt inslag i gatubilden. Även trapphusen är välbevarade med bl a stiliserat mönstermåleri på väggar, ursprungliga lägenhetsdörrar och lister samt vackra trappräcken i trä och smide.

Mot gården framträder en annan karaktär. Viktiga karaktärsdrag är tegelfasaderna, plåttaket, det stora antalet skorstenar samt en dörr för lastning med plåttäckt huv till vinden. Det lilla gårdshuset ingår som en integrerad del i gårdsmiljön.

Värdebärande detaljer

- *Form och volym*
- *Brant tegeltäckt valmat tak*
- *Gavelspetsar längs takfoten*
- *Putsfasad med reliefdekorationer*
- *Smidesbalkonger i jugendstil*
- *Runt burspråk med originalfönster*
- *Fönster i trä med mötesbågar enligt befintlig indelning*
- *Skyltfönster och butiksdörrar i trä*
- *Skorstenar mot innergård*
- *Välbevarade trapphusinteriörer*
- *Gårdshus i rött tegel*

4.3 Baronen 4

Som det sista stenstadshuset på Brogatan har Baronen 4 ett mycket högt pedagogiskt värde. Byggnaden representerar staden och explicit stenstadens expansion i början av 1900-talet. Brandgaveln visar att kvarteret var tänkt att fortsätta med ytterligare byggnader.

Huset Brogatan 52 har uppförts i en tidig form av jugend med inslag av äldre stilar vilka arkitekt Gratz var skolad i. Karakteristiskt är de olika fasadmaterialet, förbländertegel, puts samt grovhuggen natursten. De tydligaste jugendinslagen är den vackert svängda frontespisen/takkupan i puts och balkongernas rika smidesdekor. Övrig fasaddekor, putsade fönsteröverstycken och smidda ankarlut, är sparsam men karakteristisk.

Byggnaden är mycket välbevarad sedan byggnadstiden. Fönster och dörrar är i trä, i original eller av äldre, modifierad modell, vilka ansluter till arkitekturen. Här kan särskilt nämnas de bevarade butiksfönsterna och butiksentréerna.

Mot gården och gaveln framträder delvis en annan karaktär. Viktiga karaktärsdrag är den enkla tegelfasaden i skiftande färg, de fyrdelade korspostfönstren, portgången med tegel på väggarna samt ursprunglig portdörr. Den låga ekonomibyggnaden är delvis ombyggd, men är av miljöskapande värde för kvarteret.

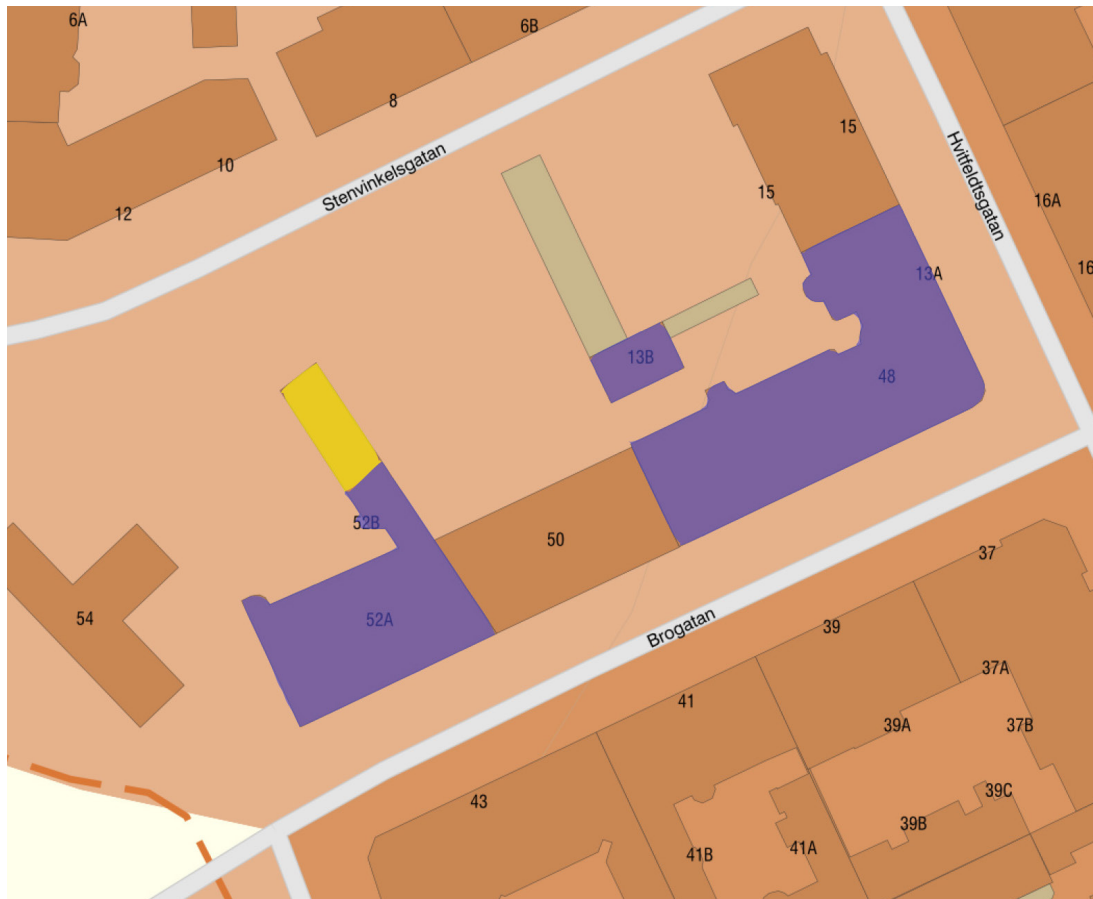
Värdebärande detaljer

- *Form och volym*
- *Tegelfasad med putsade dekorationsfält*
- *Balkonger med dekorativa smidesräcken*
- *Korspostfönster i trä*
- *Skyltfönster och butiksentréer i trä*
- *Originaldörrar mot innergård*
- *Välvd takkupa med småspröjsade fönster*
- *Smidda ankarslut*
- *Gårdsfasadens avskalade uttryck*
- *Välbevarade trapphusinteriörer*
- *Det låga gårdshuset*

4.4 Baronen 3

Kvartershuset eller ”infillhuset” på Baronen 3 har ej bedömts såsom särskilt kulturhistoriskt värdefullt i bebyggelseinventeringen. Byggnadens senmodernistiska arkitektur är tidstypisk. Denna är inte iögonfallande utan ansluter förhållandevis väl till sin omgivning. I höjd anknyter den till den lägre Baronen 4. Fasaden konkurrerar vidare inte med de båda jugendhusen genom stora balkonger etc, vilka här istället gjorts indragna.

5. Kartsammanställning av kulturhistoriska värden inom planområdet

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse inom planområdet

 Av högt kulturhistoriskt värde

 Av kulturhistoriskt värde

6. Källförteckning

Arkiv

Kulturmiljö Hallands arkiv

Hallands konstmuseums bildarkiv

Bygglovsritningar, Halmstad kommun

Kommunarkivet, Halmstad

Lantmäteriets historiska kartor

Litteratur

Halland 1974, årgång 57. Årsbok för kulturhistoria och hembygds-vård i Hallands län. Halmstad 1974.

Fotonummer

Digitala fotofiler till fotodokumentationen utförd i samband med upprättandet av vård- och underhållsplanen förvaras hos Kulturmiljö Halland, Bastionsgatan 3 i Halmstad. Fotona är sparade i fil nr 2019-24 och är tagna av Malin Clarke och Björn Ahnlund, Kulturmiljö Halland.

Postadress: Bastionsgatan 3 | 302 43 Halmstad | Tel: 035:19 26 00

Fax: 035-19 26 26 | E-post: kansli@kulturmiljohalland.se | Hemsida: www.kulturmiljohalland.se